

Pracovníci v zdravotníctve a niektoré ich charakteristiky

Svojpomocné skupiny

PhDr. S. Kelčíková, PhD.

Charakteristika

- ▶ Nie vždy je lekár schopný a má možnosť splniť očakávania pacienta od komunikácie s lekárom na dĺžku času, ktorý mu lekár venuje.
- ▶ **V zdravotníckej praxi vznikli rôzne** formy komunít a skupín, **kde sa vytvárajú vysoko efektívne** väzby medzi pacientmi a lekármi **a** medzi pacientmi navzájom.
- ▶ **Charakterizujeme skupiny** podľa vlastností:
 - ▶ **podľa funkcií**
 - ▶ **podľa potrieb svojpomocnej skupiny**
 - ▶ **podľa štruktúry**
- ▶ **Funkcie** svojpomocných skupín možno rozdeliť na tie, ktoré **prinášajú úžitok pacientom** a tie, ktoré sú **prínosom pre lekárov**. *Brukkerová, 68*

SS – prinášajú úžitok pacientom

- ▶ Svojpomocná skupina **neposkytuje odbornú zdravotnú starostlivosť**.
- ▶ **Prínos** závisí od druhu a cieľov skupiny.
- ▶ SS pomáhajú postihnutým a ich príbuzným **pri každodennom prekonávaní choroby**.
- ▶ **Sociálne zdroje v svojpomocných skupinách poskytujú možnosť** zväčšovať pohodu, zmenšovať strach a prekonávať izoláciu.

Činnosti členov Svojpomocných sk.

- ▶ **Výmena informácií a skúseností.** Vysvetľujú si priebeh choroby, rolu postihnutého a jeho možnosti. V skupine sa obvykle stráca tabu strachu. Členovia sa podporujú v samostatnosti v rozhodovaní o sebe.
- ▶ **Psychoemocionálna podpora.** Pocit pochopenia rovnako ťažkej situácie. Dodávajú si vieru a podporujú dúfanie. Navzájom sa informujú ako sila a viera vo vlastné sily pomohli v konkrétnych prípadoch. Vytvárajú nový životný zmysel a perspektívu postihnutých. Skupinová solidarita povyšuje vlastné nešťastie na „spoločný boj s chorobou“.
- ▶ **Prekonanie sociálnej izolácie.** Významná funkcia svojpomocných skupín je v prekonávaní skutočnej alebo domnelej izolácie chronicky chorých alebo invalidných ľudí. Podpora spolupatričnosti.
- ▶ **Praktická podpora.** Prínosom svojpomocných skupín sú nemocničné, ústavné, alebo domáce návštevy. Najmä osamelo žijúcim alebo nezaisteným pomáhajú prekonávať každodenné ťažkosti.
„Istota spolupatričnosti“ znižuje obavy osamelo žijúcich.
- ▶ **Zastúpenie záujmov.** Mnohé svojpomocné skupiny preberajú za svojich členov zastupovanie ich záujmov, ktoré si chronicky chorí alebo invalidi sami nemôžu hájiť.

SS – prinášajú úžitok lekárom

- ▶ **výmena poznatkov** medzi profesionálmi a laikmi, ktorá obe strany aktivizuje.
- ▶ Medzi lekárom a skupinou existujú rôzne úrovne spolupráce. Kooperácia **odbremeňuje** obe strany a zároveň obe strany obohacuje.
- ▶ Lekári spoluprácou so svojpomocnými skupinami svojich pacientov **získavajú prehľad o skutočných problémoch** svojich pacientov.
- ▶ V skupine sa vytvorí nenapodobiteľná **atmosféra** a možnosť kontaktu lekárov s pacientami.
- ▶ Pacienti častokrát zhromaždia obrovské **množstvo informácií** o experimentoch, úspešných pokusoch a skúsenostiach s ich chorobou.

Funkcie – definovali lekári po dlhoročnej skúsenosti

- ▶ **obohatenie vedomostí a rozšírenie kompetencie.** V odborných programoch skupín sú aj kontakty na farmaceutické firmy, diagnostické, terapeutické a pomôckové novinky.
- ▶ **časové odbremenenie.** Lekárovi sa v skupine zväčšuje objem času kontaktu s pacientom. V medicínskej praxi počas individuálnej návštevy väčšina pacientov pociťuje nedostatok času, ktorý mu lekár môže venovať.
- ▶ **psychické odbremenenie.** Psychosociálnou podporou skupina odbremeňuje lekára od psychologickéj starostlivosti o pacienta. Pri riešení problémov v skupine sa podpora pacientov umocňuje. Keď sú kuratívne možnosti medicíny vyčerpané, pacient sa v skupine ľahšie vyrovnáva s postihnutím a učí sa s ním žiť.
- ▶ **zlepšenie kvality vzťahu lekár – pacient.** Tradičná hierarchia vo vzťahu lekár – pacient sa pri chronickej chorobe mení. Pacient sa stáva expertom na svoju vlastnú chorobu.
- ▶ **zlepšenie compliance.** Členovia svojpomocných skupín, ktorí sa ochorením zaoberajú skôr vedia pochopiť nutnosť a zmysel dodržiavania liečebného režimu. Lekárovi sa ponúka lepšia kontrola jeho farmakoterapie.
- ▶ **zaviazanie si klientely.** Pacient, ktorému môže ponúknuť „niečo viac“ ako terapiu zostáva lekárovi verný. Spoluprácou so svojou svojpomocnou skupinou viaže lekár pacientov na svoju prax a rozširuje si stabilnú klientelu.

Potreby svojpomocných skupín

- ▶ **medicínske informácie.** Lekár pomáha skupine pri hľadaní vhodných referentov, zabezpečuje kontakt na iných zdravotníckych odborníkov.
- ▶ **praktická podpora.** Významnou potrebou, niekedy zásadnou pre existenciu skupiny je získavanie, alebo sprostredkovanie sponzorov. Často lekár môže zastrešiť image skupiny a pomôcť jej sa zviditeľniť a získať finančné zdroje na svoju činnosť. Významnou potrebou skupiny je zastupovanie záujmov skupiny pred odbornou medicínskou verejnosťou.
- ▶ **ocenenie a akceptovanie.** Akceptácia lekára a výkonu skupiny posilňuje sebadôveru skupiny a pocit dôležitosti skupiny. Vzťah lekár – pacient sa vyvíja k obojstrannému prospechu do partnerského vzťahu.
- ▶ **noví členovia skupiny.** Kooperujúci lekári, ktorí motivujú svojich pacientov k vstupu do skupiny, prispievajú k reprodukcii skupiny. Lekár pôsobí ako ukazovateľ smeru cesty, najmä v sťažených situáciách, napríklad v prípade úmrtia člena skupiny (kde môžu byť všetci členovia skupiny ňou trvale ohrození). Objasňuje význam existencie svojpomocne.

SS chronicky chorých na somatické choroby

príklady Dg.:

- ▶ ischemická choroba srdca
- ▶ afázia
- ▶ rakovina
- ▶ Morbus Bechterew
- ▶ reumatická artritída
- ▶ Cukrovka

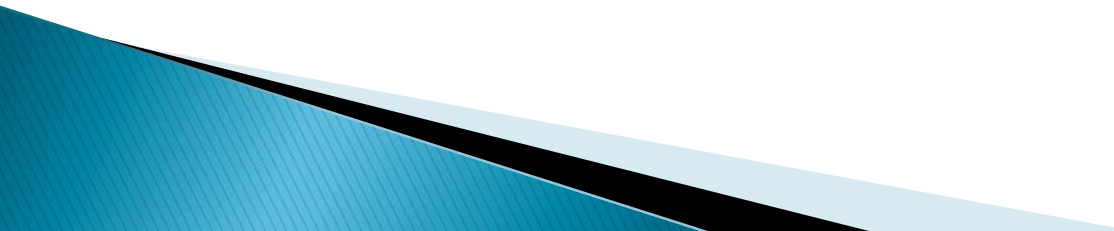
SS chorých na návykové choroby

príklady Dg.:

- ▶ alkoholizmus
- ▶ poruchy výživy (obžerstvo, bulímia)

SS príbuzných chronicky chorých

príklady Dg:

- ▶ Morbus Alzheimer
 - ▶ alergie detí a mladistvých
 - ▶ psychické ochorenia
 - ▶ autizmus
 - ▶ drogová závislosť
-

SS pacientov s ischemickou chorobou srdca

Druh a rozsah problémov:

- ▶ Koronárna choroba srdca je najčastejšou príčinou fyzického poškodenia, pracovnej neschopnosti a predčasnej smrti v mnohých vyspelých krajinách.
- ▶ Koronárna choroba srdca zahrňuje napr. infarkt myokardu, arteriosklerózu srdcových ciev a ďalšie ochorenia, ktoré vedú k akútnemu nebezpečenstvu a chronickému poškodeniu pacientov.
- ▶ nie je typická pre stresovaných manažérov, ale vo vysokom počte zasahuje sociálne slabšie vrstvy. Predovšetkým vrstvy robotníkov, úradníkov a zamestnancov, čo súvisí s ich typickým spôsobom života a špecifickou životnou situáciou.
- ▶ V tejto skupine pacientov je treba plánovať adekvátnu „zdravotnú výchovu k zdravému životnému štýlu“ –najmä pre pacientov so základným a nižším stredným vzdelaním.
- ▶ Druhou rizikovou skupinou sú pacienti intenzívne zameraní na výkon, úspech, vykonávajúci povolanie v strese a tenzii. Títo budú vyžadovať iný druh poradenstva.

SS pacientov s ischemickou chorobou srdca

Požiadavky na lekára:

- ▶ Najdôležitejšou informáciou pre „koronárneho pacienta“ a jeho rodinu je pri „prebudovávaní životného štýlu“ upozornenie na dlhý čas choroby.
- ▶ K tomu pristupuje riziko, že sa pacient stane „psychickým a sociálnym invalidom“, vďaka strachu a neistote.
- ▶ Motivovaným poradenstvom možno u pacienta posilniť pocit sebadôvery, zmenšiť strach príbuzných a znižovať prekážky pri sociálnom a pracovnom znovuzačleňovaní.

SS pacientov so srdcovo–cievnymi chorobami

- ▶ Špecifickým znakom týchto skupín (v Nemecku) je, že sú koncipované ako doplnok ambulantnej starostlivosti. Začlenenie nasleduje ihneď po pobyte pacienta v nemocnici pre akútnu fázu alebo rehabilitáciu.
- ▶ V Nemecku sa za 20 rokov vytvorila plošná sieť, skladajúca sa z viac ako 3000 ambulantných športových skupín, ktoré sú začlenené do Nemeckého robotníckeho spolku a sú zamerané na kardiologickú rehabilitáciu a prevenciu. Špeciálne vyškolení cvičitelia vedú pohybové cvičenia.
- ▶ Skupinové cvičenia začiatočníkov sú doplňované diskusiami a športom pod lekárskeho dozoru. V ďalšej fáze „bez lekárskeho dozoru“ pracuje svojpomocná skupina samostatne, len s príležitostnou účasťou lekára. Okrem spoločných cvičení sú skupinové aktivity zamerané na psychosociálnu starostlivosť. Jóga, autogénny tréning, prednášky o zdravej strave a odbúravaní stresu.
- ▶ Cieľom skupinovej terapie je osvojenie si zdravého spôsobu života, ovplyvnenie pozitívnymi aktivitami, zhodnotenie negatívne pôsobiacich situácií (pracovný stres, rodinné problémy, sexualita).

SS pacientov so zhubnými novotvarami – rakovinou

Druh a rozsah problémov:

- ▶ Rakovina zahŕňa množstvo nádorových lokalizácií s rôznou incidenciou, stupňom poškodenia, terapie a rôznymi šancami na prežitie.
- ▶ Funkčné poškodenia a odnímanie orgánov, vedľajšie pôsobenia chemoterapie a ožiarovania a psychické následky sú najčastejšími následkami rakoviny.
- ▶ Zhruba polovica chorých sa zisťuje pred päťdesiatym rokom života.
- ▶ Významným znakom choroby je neistota postihnutého a jeho príbuzných zo znovunavrátania choroby ako lokálna recidíva, alebo metastázy. Strach a neistota pred „termínom kontroly“ je špecifickým psychosociálnym znakom „života s rakovinou“.
- ▶ Pacienti potrebujú ľudskú pomoc, pocit spoločenstva a psychickú podporu.

SS pacientov so zhubnými novotvarami – rakovinou

Požiadavky na lekára:

Najviac lekárskeho poradcovstva vyžadujú pacienti v oblasti:

- ▶ **odbúravania strachu** o život s ohľadom na klinický priebeh choroby
- ▶ **odbúravania „sťažovania si na chorobu“**, na terapeutické prostriedky a ich následky
- ▶ **podporu zdravia a zmenu životného štýlu** (výživa, pohyb, šport)
- ▶ **ambulantnej terapie bolesti** a medicínskeho doprovodu smrti pri terminálnych pacientoch

SS pacientov s rakovinou

- ▶ Skupinové aktivity varirujú od skupiny ku skupine. Obsahujú osobné rozhovory, telefónne poradenstvo, pravidelné stretnutia. Konajú sa prednášky a diskusie
- ▶ V aktivitách sú bežné jóga, gymnastika, autogénny tréning, plávanie, prechádzky, kutilstvo, maľovanie, návštevy kultúrnych a spoločenských podujatí

Významné aktivity sú

- ▶ návštevná služba novo-diagnostikovaných pacientov
- ▶ telefónna linka pomoci
- ▶ doprovod na vyšetrenia
- ▶ pomoc pri premáhaní strachu pred vyšetrením
- ▶ pomoc pri vylepšovaní životnej kvality
- ▶ informácie o sociálnej pomoci, poistení a právach postihnutého

Pracovníci v zdravotníctve a niektoré ich charakteristiky

Zákon 578/2004 Zb. z.

- ▶ o poskytovateľoch zdravotnej starostlivosti, zdravotníckych pracovníkoch, stavovských organizáciách v zdravotníctve a o zmene a doplnení niektorých zákonov

Zákon 578/2004 Zb. z.

V prvej časti, paragrafe 3 Zdravotnícke povolanie uvádza Zdravotnícke povolanie je súbor pracovných činností, ktoré vykonáva zdravotnícky pracovník (par. 27) pri:

- ▶ **poskytovaní zdravotnej starostlivosti**, (Zákon č. 576/2004 Z. z. o zdravotnej starostlivosti, službách súvisiacich s poskytovaním zdravotnej starostlivosti a o zmene a doplnení niektorých zákonov.)
- ▶ **ochrane zdravia ľudí**, (Zákon NR SR č. 272/1994 Z. z. o ochrane zdravia ľudí v znení neskorších predpisov.)
- ▶ **lekárskej posudkovej činnosti**, (Napr. Zákon č. 461/2003 Z. z. o sociálnom poistení v znení neskorších predpisov.)
- ▶ **kontrolnej činnosti** (Zákon č. 581/2004 Z. z. o zdravotných poisťovniach, dohľade nad zdravotnou starostlivosťou a o zmene a doplnení niektorých zákonov.) alebo
- ▶ **výkone dohľadu nad poskytovaním zdravotnej starostlivosti**. (par. 43 zákona 581/2004 Z. z.)

Zákon 578/2004 Zb. z.

- ▶ Súčasťou zdravotníckeho povolania môže byť aj **vedecká činnosť a pedagogická činnosť** podľa osobitných predpisov (Napríklad zákon č.131/2002 Z.z. o vysokých školách a o zmene a doplnení niektorých zákonov v znení neskorších predpisov.) riadenie a organizácia poskytovania zdravotnej starostlivosti.
- ▶ Výkon zdravotníckeho povolania pri poskytovaní zdravotnej starostlivosti je **činnosť bezprostredne nevyhnutná na ochranu života a zdravia ľudí**.

Zákon 578/2004 Zb. z.

Zdravotnícke povolanie sa **vykonáva**

- ▶ **v pracovnoprávnom vzťahu** alebo v obdobnom pracovnom vzťahu, (Napríklad Zákonník práce.)
- ▶ na základe **povolenia na prevádzkovanie zdravotníckeho zariadenia** (par.11)
- ▶ na základe **licencie** na výkon samostatnej zdravotníckej praxe (par. 10)
- ▶ na základe **živnostenského oprávnenia** podľa osobitného predpisu. (Zákon č. 455/1991 Z. z. o živnostenskom podnikaní v znení neskorších predpisov.

Zákon 578/2004 Zb. z.

V tretej časti **Výkon zdravotníckeho povolania** paragraf 27

Kategórie zdravotníckych pracovníkov

- ▶ **lekár**, ak ide o povolanie lekár
- ▶ **zubný lekár**, ak ide o povolanie zubný lekár
- ▶ **farmaceut**, ak ide o povolanie farmaceut
- ▶ **sestra**, ak ide o povolanie sestra
- ▶ **pôrodná asistentka**, ak ide o povolanie pôrodná asistentka
- ▶ **laborant**, ak ide o povolania technik laboratórnej medicíny, medicínsko-technický laborant, zdravotnícky laborant a farmaceutický laborant
- ▶ **asistent**, ak ide o povolania verejný zdravotník, rádiologický asistent, zdravotnícky záchranár, dentálna hygienička, asistent hygieny a epidemiológie, asistent výživy, masér, sanitár a zdravotnícky asistent
- ▶ **technik**, ak ide o povolania optometrista, zubný technik, očný technik, ortopedický technik a elektrotechnik
- ▶ **iný zdravotnícky pracovník**, ak ide o povolania fyzioterapeut, logopéd, psychológ, liečebný pedagóg, špeciálny pedagóg, biológ, genetik a chemik

Paragraf 31 Podmienky na výkon zdravotníckeho povolania

1) Podmienky na výkon zdravotníckeho povolania sú:

- ▶ spôsobilosť na právne úkony v plnom rozsahu
- ▶ zdravotná spôsobilosť
- ▶ odborná spôsobilosť
- ▶ bezúhonnosť podľa tohto zákona, alebo podľa osobitných predpisov

2) Podmienkou na výkon povolania je ,
aj dôveryhodnosť, ak sa vyžaduje podľa tohto zákona
(par. 12 ods. 6 a par. 69 ods. 3).

Paragraf 32 Zdravotná spôsobilosť

- 1) Zdravotná spôsobilosť sa preukazuje lekárskeym posudkom o zdravotnej spôsobilosti vo vzťahu k výkonu príslušného zdravotníckeho povolania.
- 2) Zdravotnú spôsobilosť posudzuje lekár so špecializáciou v špecializačnom odbore všeobecné lekárstvo, ktorý má so žiadateľom o vydanie posudku uzatvorenú dohodu o poskytovaní všeobecnej ambulantnej zdravotnej starostlivosti podľa osobitného predpisu (par. 12 ods. 6 zákona 576/2004 Z. z.).

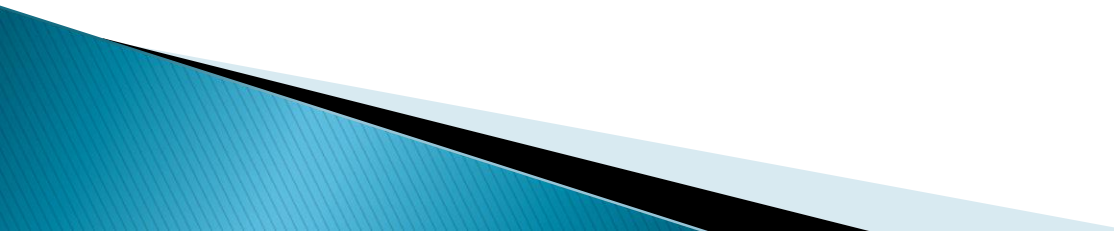
Paragraf 33 Odborná spôsobilosť

Doplniť Brukkerová, 2005

Dňa 1. januára 2005 nadobudli účinnosť:

- ▶ nariadenie vlády SR č. **742/2004 Z. z.**
o odbornej spôsobilosti na výkon zdravotníckeho povolania
- ▶ nariadenie vlády SR č. **743/2004 Z. z.**
o spôsobe ďalšieho vzdelávania zdravotníckych pracovníkov, sústave špecializačných odborov a sústave certifikovaných pracovných činností

Analýzy dôsledkov výkonu povolania zdravotníka a spôsobu života pracovníkov v zdravotníctve

- ▶ majú nedostatočnú fyzickú aktivitu
 - ▶ nedostatočný aktívny odpočinok
 - ▶ zvýšenú konzumáciu psychoaktívnych látok (najmä kofeínu, nikotínu, alkoholu a liekov)
 - ▶ trpia chorobami z povolania (vyplývajúcich z expozície toxickými látkami)
 - ▶ trpia chorobami podmienené neuropsychickou záťažou a stresom
 - ▶ výrazne sa zvyšuje pocit sociálnej a ekonomickej neistoty súvisiacej s výkonom povolania. (5,6)
-

Postoj zdravotníkov k vlastnému zdraviu

- ▶ Skupina, ktorá disponuje najväčším objemom **informácií o chorobe a o podpore zdravia**
- ▶ **Postoj je v tomto prípade presvedčenie o potrebe využiť vedomosti a schopnosti na podporu zdravia**
- ▶ Inými slovami **zmeniť spôsob života, preferenciu hodnôt a využívanie životných aktivít na také správanie a konanie, ktoré pozitívne vplyvajú na zdravie**

Postoj zdravotníkov k vlastnému zdraviu

- ▶ k **absolvovaniu preventívnych prehliadok** bude kategoriálne iný tak, ako je kategoriálne iné ich vzdelanie a ich zručnosti
- ▶ lekári a iní zdravotnícki pracovníci **nevyužívajú** možnosť preventívnych prehliadok ani tak, ako populácia obecné. Využívajú ich **ešte menej**. Táto skupina má nižšie percento práceneschopnosti, ale viac práceneschopnosti s dlhším trvaním. Z analýz vyplýva, že ide o choroby „väčšie“.

Postoj zdravotníkov k vlastnému zdraviu

- ▶ Na preventívne prehliadky chodí pravidelne v SR podľa analýzy ŠZÚ SR iba **41 % populácie pracovníkov zdravotníctve**.
- ▶ správanie sa ZP k svojmu zdraviu charakterizuje **správanie sa „populácie obecné“ k svojmu zdraviu**.
- ▶ Ale spôsob správania sa k svojmu zdraviu zdravotníkmi systémovo ovplyvňuje zdravie populácie aj preto, lebo **správanie sa „zdravotníkov“ pôsobí ako „zlý príklad“** pre populáciu obecnú.

Ďakujem za pozornosť